

Nr 75

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om ändring i förordningen den 22 maj 1953 (nr 269) angående byggnadsforskningsavgift, m. m.; given Stockholms slott den 21 februari 1958.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag föreslå riksdagen att *dels* antaga härvid fogat förslag till förordning om ändring i förordningen den 22 maj 1953 (nr 269) angående byggnadsforskningsavgift, *dels ock* bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Torsten Nilsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

Med anledning av förslag av statens nämnd för byggnadsforskning föreslås vissa ändringar i förordningen angående byggnadsforskningsavgift. Sålunda föreslås, att avgiftsplikten skall utsträckas till näringsgrenen schaktning och grundläggning, såvitt angår verksamhet, för vilken avgiftsplikt eljest föreligger enligt förordningen, samt att avgiftsskyldigheten skall grundas på varje fullt antal av 2 000 arbetstimmar om året, som arbetstagare utfört i avgiftspliktig verksamhet, i stället för såsom nu 300 dagsverken.

I syfte att mera väsentligt förstärka byggnadsforskningens resurser föreslås vidare en höjning av byggnadsforskningsavgiften från 20 till 25 kronor samt en motsvarande ökning av statens tillskott till forskningsverksamheten genom uppräknig av anslaget till byggnadsforskning.

FÖRSLAG

till

**förordning om ändring i förordningen den 22 maj 1953 (nr 269)
angående byggnadsforskningsavgift**

Härigenom förordnas, att 2 och 4—6 §§ förordningen den 22 maj 1953 (nr 269) angående byggnadsforskningsavgift¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 §.

Byggnadsforskningsavgift utgår för kalenderår med *tjugu* kronor för varje fullt antal av *trehundra dagsverken*, som under året *utförts med anlitan*de av arbetstagare, för vilken arbetsgivaren skall påföras avgift enligt lagen om yrkesskadeförsäkring och vilken vid debitering i riksförsäkringsanstalten av dylik avgift är att hänföra till någon av följande i anstaltens premietariff för arbetsgivare med i regel minst fem arbetstagare under näringsgrenen byggnads- och anläggningsverksamhet upptagna undergrupper eller specialgrupper, nämligen

B. Hus- och fabriksbyggnad.

1. hus- och fabriksbyggnadsarbete,
2. skorstensbyggnadsarbete,
3. ställningsbyggnadsarbete.

C. Installations- och annan verksamhet i regel hänförlig till husbyggnad.

F. Kombinerad byggnads- och anläggningsverksamhet.

Vid tillämpning av vad i föregående stycke föreskrivits skall iakttagas, att vid kombinerad byggnads-

Byggnadsforskningsavgift utgår för kalenderår med *tjugufem* kronor för varje fullt antal av *två tusen arbetstimmar*, som under året *fullgjorts* av arbetstagare, för vilken arbetsgivaren skall påföras avgift enligt lagen om yrkesskadeförsäkring och vilken vid debitering i riksförsäkringsanstalten av dylik avgift är att hänföra till någon av följande i anstaltens premietariff för arbetsgivare med i regel minst fem arbetstagare under näringsgrenen byggnads- och anläggningsverksamhet upptagna undergrupper eller specialgrupper, nämligen

A. Schaktning och grundläggning.

B. Hus- och fabriksbyggnad

- 1) hus- och fabriksbyggnadsarbete,
- 2) skorstensbyggnadsarbete,
- 3) ställningsbyggnadsarbete.

C. Installations- och annan verksamhet i regel hänförlig till husbyggnad.

F. Kombinerad byggnads- och anläggningsverksamhet.

Vid tillämpning av vad i föregående stycke föreskrivits skall iakt-

¹ Senaste lydelse, se beträffande 2 § SFS 1955:67.

(Gällande lydelse)

och anläggningsverksamhet avgift skall erläggas endast i den mån fråga är om arbete, som även eljest är belagt med avgift enligt denna förordning.

(Föreslagen lydelse)

tagas, att vid *schaktning och grundläggning samt* kombinerad byggnads- och anläggningsverksamhet avgift skall erläggas endast i den mån fråga är om arbete, som även eljest är belagt med avgift enligt denna förordning.

4 §.

Arbetsgivaren är — — — — —

Riksförsäkringsanstalten äger att, i den mån sådant må vara nödigt för bestämmande av byggnadsforskningsavgift, taga del av arbetsgivares avlöningslistor och förteckningar.

av byggnadsforskningsavgift.

I den utsträckning riksförsäkringsanstalten prövar nödigt för ändamål, som avses i första stycket, åligger det uppgiftsskyldig att på begäran för granskning tillhandahålla riksförsäkringsanstalten förda avlöningslistor, handelsböcker eller motsvarande anteckningar jämte därtill hörande handlingar. Granskningen skall såvitt möjligt ske så, att den icke medför hinder i den uppgiftsskyldiges verksamhet samt skall, om han så begär och det lämpligen kan ske, verkställas hos honom. Handelsböcker och andra handlingar, som överlämnats för granskning, skola återställas utan dröjsmål. Meddelande om resultatet av granskningen skall lämnas snarast.

5 §.

Den, som på grund av *tjänsteåligganden* för riksförsäkringsanstaltens räkning har eller haft att taga befattning med uppgift eller handling, som i 4 § sägs, må ej röja yrkeshemlighet eller, där det ej kan anses påkallat i tjänstens intresse, yppa *driftanordning* eller affärsförhållande vid arbetsställe, i *avseende å vilket han har eller haft att taga sådan befattning.*

Den, som på grund av *tjänsteåliggande* för riksförsäkringsanstaltens räkning har eller haft att taga befattning med uppgift eller handling, som i 4 § sägs, må ej röja eller *obehörigen nyttja yrkeshemlighet, som därigenom blivit känd för honom, och ej heller, där det ej kan anses påkallat i tjänstens intresse, yppa arbetsförfarande eller affärsförhållande, vilket sålunda blivit honom kunnigt.*

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

6 §.

Försummar arbetsgivare att ställa sig till efterrättelse vad i 4 § är föreskrivet eller lämnar han i uppgift, som enligt samma paragraf skall avgivas, *veterligen* oriktigt meddelande, straffes med dagsböter.

Gör någon sig skyldig till förseelse mot 5 §, straffes med dagsböter. Sker det för att göra skada eller begagnar han sig av sin kännedom om yrkeshemligheten, driftanordningen eller affärsförhållandet till egen eller annans fördel, då må till fängelse dömas. Framgår av omständigheterna, att han om yrkeshemligheten, driftanordningen eller affärsförhållandet erhållit kännedom å tid, då han ej hade att taga befattning med uppgift eller handling, som i 5 § sägs, eller att yppandet av driftanordningen eller affärsförhållandet ej kunnat medföra skada för det företag, som bedrevs å arbetsstället, må ansvars- eller ersättningsskyldighet icke åläggas honom. Å förseelse, varom nu är sagt, må allmän åklagare tala allenast efter angivelse av målsäganden.

Försummar arbetsgivare att ställa sig till efterrättelse vad i 4 § är föreskrivet eller lämnar han *medvetet eller av grov vårdslöshet* i uppgift, som enligt samma paragraf skall avgivas, oriktigt meddelande, straffes med dagsböter.

Bryter någon mot vad i 5 § är stadgat, straffes med dagsböter eller fängelse. Å brott som nu sagts må allmän åklagare tala allenast efter angivelse av målsäganden.

Denna förordning träder i kraft
den 1 januari 1959.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 februari 1958.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LINDHOLM, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, KJELLIN, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Nilsson, fråga om *ändrade grunder för uttagande av byggnadsforskningsavgift* samt om *anslag för budgetåret 1958/59 till byggnadsforskning* och anför därvid följande.

Inledning

I årets statsverksproposition (V ht p. 97) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Byggnadsforskning för budgetåret 1958/59 beräkna ett reservationsanslag av 265 000 kronor. Anledningen till att anslaget beräknades endast preliminärt var, att anslagsfrågan ansågs böra behandlas samtidigt som ett av statens nämnd för byggnadsforskning i skrivelse den 18 oktober 1957 framlagt förslag om vissa ändringar i grunderna för uttagande av byggnadsforskningsavgift och att remissbehandlingen av denna framställning ej hunnit avslutas när statsverkspropositionen anmäldes. Sedan ifrågavarande ärenden nu färdigberetts torde jag få anmäla desamma. I samband därmed torde jag få behandla dels ett av bostadsstyrelsen framfört äskande om anslag för visst ändamål, dels ock ett av 1947 års byggnadsmaterialutredning avgivet betänkande jämte remissyttranden däröver.

Forskning på byggnadsområdet bedrevs fram till 1942 i tämligen splittade former och hade en ringa omfattning. Genom inrättande nämnda år av statens kommitté för byggnadsforskning fick forskningsverksamheten en mera samordnad och systematisk karaktär. Kommitténs forskningsverksamhet, som finansierades med anslag över driftbudgeten, hade dock ganska blygsamma dimensioner.

För att skapa förutsättningar för en kraftigare, samlad insats i syfte att genom forsknings- och rationaliseringsverksamhet förbättra och förbilliga produktionen inom byggnadsbranschen beslöt statsmakterna år 1953 (prop. 163, SL³U 13, rskr. 306), att en särskild byggnadsforskningsavgift skulle uttagas från vissa arbetsgivare inom byggnadsfacket. Att planera och sam-

ordna forsknings- och rationaliseringsverksamheten uppdrogs åt statens nämnd för byggnadsforskning, som ersatte den dittillsvarande kommittén för byggnadsforskning.

Förslag om ändring av förordningen angående byggnadsforskningsavgift

Gällande bestämmelser

Bestämmelser om byggnadsforskningsavgift har meddelats i förordningen den 22 maj 1953 (nr 269; ändrad 1955: 67) angående byggnadsforskningsavgift.

Skyldighet att erlägga byggnadsforskningsavgift åvilar enligt 1 § i förordningen den som yrkesmässigt bedriver byggnadsverksamhet under sådana förhållanden, att han är att anse såsom arbetsgivare enligt lagen om yrkesskadeförsäkring, så ock kommun, vilken såsom arbetsgivare i nämnda lags mening bedriver byggnadsverksamhet. Från avgiftsskyldighet är staten befriad. Avgiftsplikten är närmare bestämt knuten till vissa i riks försäkringsanstaltens premietariff för yrkesskadeförsäkringen angivna verksamhetsgrenar, vilka är uppräknade i 2 § i förordningen. Dessa verksamhetsgrenar utgöres av följande i premietariffen för arbetsgivare med i regel minst fem arbetstagare under näringsgrenen byggnads- och anläggningsverksamhet upptagna undergrupper eller specialgrupper, nämligen

B. Hus- och fabriksbyggnad

- 1) hus- och fabriksbyggnadsarbete,
- 2) skorstensbyggnadsarbete,
- 3) ställningsbyggnadsarbete.

C. Installations- och annan verksamhet i regel hänförlig till husbyggnad.

F. Kombinerad byggnads- och anläggningsverksamhet.

I fråga om kombinerad byggnads- och anläggningsverksamhet gäller avgiftsskyldighet endast i den mån fråga är om arbete, som även eljest är belagt med avgift enligt förordningen.

Avgift utgår för kalenderår med 20 kronor för varje fullt antal av 300 dagsverken, som under året utförts med anlåtande av arbetstagare, för vilken arbetsgivaren skall påföras avgift enligt lagen om yrkesskadeförsäkring (2 §).

Byggnadsforskningsavgift påföres av riks försäkringsanstalten (3 § första stycket). Beträffande uppbörden av byggnadsforskningsavgifter skall förordningen den 4 juni 1954 (nr 341) om uppbörd av vissa försäkringsavgifter enligt lagen om yrkesskadeförsäkring och av bidrag från arbetsgivare jämlikt lagen om sjukförsäkring m. m. i tillämpliga delar lända till efter rättelse (3 § andra stycket). Detta innebär beträffande arbetsgivare med yrkesskadeförsäkring i riks försäkringsanstalten i huvudsak, att avgiften för arbetsgivare, som i regel har mindre än fem arbetstagare i sin tjänst, påföres vid skattedebiteringen, medan den för större arbetsgivare debiteras direkt av

riksförsäkringsanstalten. Sistnämnda förfaringsätt tillämpas vidare beträffande alla arbetsgivare, som har yrkesskadeförsäkring i ömsesidigt socialförsäkringsbolag.

I förordningen angående byggnadsforskningsavgift stadgas skyldighet för arbetsgivare att till riksförsäkringsanstalten lämna de uppgifter, som anstalten finner erforderliga för att bestämma avgiften, samt rätt för anstalten att taga del av arbetsgivares avlöningslistor och förteckningar (4 §). Vidare föreskrives för den, som på grund av tjänsteåligganden för riksförsäkringsanstaltens räkning tagit befattning med sådana uppgifter eller handlingar, tystnadsplikt i fråga om yrkeshemlighet, drifthanordning och affärsförhållande vid arbetsstället (5 §). Förordningen innehåller tillika bestämmelser om straff för försummelser eller förseelser med avseende på vad sålunda föreskrivits (6 §).

Besvär över riksförsäkringsanstaltens beslut i ärende, som avses i förordningen, föres i samma ordning som gäller för försäkringsinrättningsbeslut i ärende angående yrkesskadeförsäkring, alltså hos försäkringsrådet (8 §).

Influtna byggnadsforskningsavgifter överföres till en fond, som förvaltas enligt grunder vilka fastställas av Kungl. Maj:t (9 §). Denna fond, benämnd fonden för byggnadsforskning, förvaltas av statskontoret. Fondmedlen står till förfogande för statens nämnd för byggnadsforskning, som självständigt äger besluta om medlens användning i nämndens verksamhet. Fondmedel får dock ej utan Kungl. Maj:ts medgivande tagas i anspråk för bestridande av kostnader för nämndens kansli.

Staten är såsom nämnts befriad från byggnadsforskningsavgift. I stället lämnar staten tillskott till kostnaderna för forskningsverksamhet i form av årliga anslag på driftbudgeten dels till byggnadsforskningsnämndens avlöningar och omkostnader, dels ock till byggnadsforskning.

Statens nämnd för byggnadsforskning

I sin förut omförmälda skrivelse har statens nämnd för byggnadsforskning föreslagit vissa ändringar i grunderna för uttagande av byggnadsforskningsavgift. Förslaget innebär *dels* att verksamhetsgrenen schaktning och grundläggning avgiftsbelägges, *dels ock* att avgift skall påföras för varje fullt antal av 2 000 arbetstimmar (= 250 dagsverken), som under året utförts med anlitan av i förordningen angiven arbetskraft.

Nämnden erinrar, att statsmakterna vid beräkning av byggnadsforskningsavgiftens storlek hade tagit till utgångspunkt att avgift skulle utgå för varje årsarbetare, varvid en årsarbetare antogs motsvara 300 dagsverken. Med ledning av uppgifter från Svenska byggnadsindustriförbundet och Svenska byggnadsentreprenörföreningen hade antalet årsarbetare uppskattats till minst 135 000. På grundval av dessa beräkningar och med hänsyn till smärre begränsningar av antalet avgiftspliktiga verksamhets-

grenar antogs, att en byggnadsforskningsavgift å 20 kronor per årsarbetare skulle inbringa i runt tal 2,5 milj. kronor.

Nämnden anför, att sättet för avgifternas uttagande medger en klar överblick över utfallet för visst år först drygt ett år senare. Nämnden har därför än så länge kunnat överblicka inkomsterna blott för åren 1954 och 1955. Enligt uppgifter, som nämnden erhållit från riksförsäkringsanstalten, utgör de totalt influtna avgifterna 1 887 675 kronor för år 1954 och 2 097 944 kronor för år 1955. Avgiften har alltså inbringat i genomsnitt endast ca 2 milj. kronor per år i stället för beräknade 2,5 milj. kronor. Nämnden har på olika sätt i samråd med riksförsäkringsanstalten sökt utreda, hur skillnaden mellan beräknade och influtna inkomster uppkommit. Bl. a. har riksförsäkringsanstalten granskat avgiftsinbetalningarna hos ett 80-tal företag. Den gjorda genomgången har medfört en viss efterdebitering av avgifter hos ungefär hälften av de undersökta företagen. Det belopp som på detta sätt efterdebiterats är dock relativt obetydligt. Olika andra omständigheter har medverkat till att årsresultaten blivit i genomsnitt 0,5 milj. kronor lägre än de kalkylerade beloppen. Bland dessa omständigheter framhåller nämnden, att en årsarbetare enligt förordningen angående byggnadsforskningsavgift förutsättes utföra 300 dagsverken, under det att en arbetare inom byggnadsbranschen i genomsnitt arbetar blott ca 250 dagar per år samt att flera arbetare än beräknat torde vara sysselsatta vid företag, som vart och ett ej har en årsarbetare och därför ej betalar någon byggnadsforskningsavgift.

Genom att verksamheten inom nämnden först successivt kunnat utbyggas har nämnden under de första åren ej helt förbrukat dessa års inkomster. Därigenom har vissa medel funnits tillgängliga för efterföljande år. Först under år 1957 har arbetet kunnat ges den omfattning som förutsågs vid nämndens tillkomst. Eftersom inkomsterna blivit lägre än beräknat, har nämnden för 1957 års verksamhet nödgats disponera 424 682 kronor utöver de för året beräknade inkomsterna. Detta belopp har tillskjutits av medel från föregående års överskott.

Enligt en av nämnden upprättad prognos över utvecklingen av inkomster och utgifter under budgetåren 1957/58—1960/61, vilken baseras på en verksamhet av oförändrad omfattning, beräknas kostnaderna öka med 60 000—64 000 kronor per år på grund av stegringar i löner och andra utgifter, medan inkomsterna beräknas bli oförändrade. Kostnadsstegringen medför, att tillgängligt belopp för bidrag till fristående forskare vid högskolor och andra forskningsinstitutioner minskar år från år. Nämnden har vid upprepade överläggningar med företrädare för dessa institutioner konstaterat, att de på sina program har många uppgifter som nödvändigtvis måste lösas. Då kvalificerad personal, lokaler och instrumentell utrustning finns tillgänglig, vore det enligt nämndens mening olyckligt, om verksamheten hos dessa institutioner skulle behöva inskränkas, med risk att ut-

bildade specialister komme att söka andra sysselsättningar eller att kostsamma investeringar i lokaler m. m. ej bleve utnyttjade. Nämnden framhåller emellertid, att det belopp nämnden kan disponera för ändamålet, 600 000 kronor för en fyraårsperiod, är otillräckligt, även om nämnden begränsar sig till de mest angelägna uppgifterna. Nämnden anser det följaktligen nödvändigt, att inkomsterna höjes till den nivå som förutsågs vid dess tillkomst.

Nämnden anför, att det huvudsakligen är tre faktorer, som reglerar inkomsterna, nämligen omfattningen av det avgiftsbelagda området, det antal dagsverken som motsvarar en årsarbetare samt avgiftens storlek för varje årsarbetare.

Vad angår det avgiftsbelagda verksamhetsområdet påpekar nämnden, att bl. a. schaktning och grundläggning, som är upptagna som undergrupp A i riksförsäkringsanstaltens premietariff för arbetsgivare under näringsgrenen byggnads- och anläggningsverksamhet, är undantagna från avgiftsplikt. Detta medför att företag, som specialiserat sig på schaktning och grundläggning, ej betalar någon byggnadsforskningsavgift. Företag, som sysslar med hus- och fabriksbyggnadsarbete och därvid som ett led i detta arbete utför schaktning och grundläggning, erlägger däremot byggnadsforskningsavgift även för denna verksamhet. För nämnden har det syntts oriktigt, att frågan om ett visst arbete är avgiftsbelagt eller ej skall vara beroende på företagsformen. Då nämnden funnit det angeläget att behandla problem, som rör schaktning och grundläggning, har nämnden ansett det naturligt, att alla företag inom detta arbetsområde erlägger byggnadsforskningsavgift.

Beträffande beräkningen av arbetstiden per årsarbetare framhåller nämnden, att 300 dagsverken motsvarar 2 400 arbetstimmar. Då enligt nämndens uppfattning en arbetare inom byggnadsbranschen icke arbetar så lång tid under året, har nämnden sökt klarlägga frågan om arbetstiden genom att inhämta uppgifter från Svenska byggnadsindustriförbundet och Svenska byggnadsarbetareförbundet.

Byggnadsindustriförbundets uppgifter är hämtade från de anställdas semesterkort och visar för perioden 1951—1955 en genomsnittlig arbetstid per år av 2 041 timmar för murare, 2 136 timmar för träarbetare och 2 195 timmar för grovarbetare. Byggnadsarbetareförbundets uppgifter är hämtade ur löne- och aekordsstatistiken och omfattar perioden 1951—1955. För murare redovisas en genomsnittlig arbetstid per år av 1 945 timmar, för träarbetare 2 047 timmar och för grovarbetare 2 100 timmar.

Nämnden anför vidare:

De från två håll hämtade uppgifterna visar sålunda god överrensstämmelse. Avvikelserna kan bero bl. a. på, att i byggnadsindustriförbundets uppgifter restid utöver ordinarie arbetstid medtagits. För samma tid redovisar Svenska målareförbundet en genomsnittlig arbetstid per år för målare av 1.760 timmar samt

Svenska elektrikerförbundet en arbetstid för elektriker av 2.056 timmar. Andra arbetargrupper än de här nämnda utgör en ringa andel av byggnadsarbetarkåren. Av värdena framgår alltså tydligt att man f. n. icke kan räkna med, att en årsarbetare motsvarar 300 dagsverken eller 2.400 arbetstimmar. Under tiden fram till 1960 kommer arbetstiden att minska från 48 timmar till 45 timmar i veckan. Detta kommer vid i övrigt oförändrade förhållanden att ytterligare sänka de genomsnittliga årsarbetstiderna. Med hänsyn härtill finner nämnden det motiverat, att förordningen ändras så, att en årsarbetare motsvarar 2.000 arbetstimmar (250 dagsverken). Efter kontakt med riksförsäkringsanstalten har anknytning gjorts till arbetstimmar i stället för till dagsverken, då detta medför vissa praktiska fördelar.

De föreslagna ändringarna i uttagandet av byggnadsforskningsavgift beräknas öka nämndens inkomster med drygt 0,4 milj. kronor per år. En ytterligare ökning av inkomsterna genom höjning av byggnadsforskningsavgiften per årsarbetare är enligt nämndens åsikt motiverad med hänsyn till behovet att finansiera föreliggande angelägna forskningsutgifter. Nämnden framhåller sålunda, att de senaste årens snabba utveckling ställt byggnadsbranschen inför en mängd problem, som snarast måste lösas, om ej stora felinvesteringar skall riskeras. Den ökade användningen av monteringsbyggeri och andra former av mekanisering vid uppförande av flerfamiljshus liksom gruppbyggen, seriebyggen m. m. vid uppförande av enfamiljshus motiverar, att de traditionella formerna för planering av olika lokaler tas under omprövning. De många nya typer och fabrikat av byggnadsmaterial och byggnadselement som framkommer kräver, att egenskaperna studeras samt att regler för klassificering och redovisning utarbetas. Behovet att höja verkningsgraden hos uppvärmningsanordningar motiverar, att regler för provningar av dessa uppställs. Förhållandena på arbetsmarknaden jämte kravet på lägre kostnader framtvingar nya former för produktionen i vad avser förplanering, organisering och arbetsmetoder. Sådana frågor kräver för sin behandling ett väsentligt utökat kunskapsunderlag, vilket kan erhållas blott genom forskning och utredningar.

Nämnden har dock velat skaffa sig ytterligare erfarenheter, innan en höjning av byggnadsforskningsavgiften begäres. Nämnden avser att återkomma i denna fråga.

Yttranden

Efter remiss har yttranden över byggnadsforskningsnämndens framställning avgivits av statskontoret, riksförsäkringsanstalten, bostadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, Svenska byggnadsindustriförbundet, Svenska byggnadsentreprenörföreningen, Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (SABO), Svenska riksbyggen och Landsorganisationen i Sverige. Till landsorganisationens remissvar har fogats gemensamt yttrande av Svenska byggnadsarbetareförbundet, Svenska murareförbundet, Svenska målareförbundet,

Svenska elektrikerförbundet samt Svenska bleck- och plåtslagareförbundet (byggnadsfackförbunden).

I en del remissyttranden har vissa allmänna synpunkter på byggnadsforskningsnämndens arbete anförts. *Byggnadsstyrelsen* påpekar sålunda, att nämnden i sin prognos för tiden 1957/58—1960/61 räknat med successiv avveckling av anslagen till fri forskning, medan utgifterna för sekretariat och utskott skulle hållas på i huvudsak nuvarande nivå. Styrelsen ifrågasätter, om icke i stället nämndens utgifter för sekretariat och utskott bör nedbringas till förmån för den fria forskningen. Liknande synpunkter utvecklas i ett gemensamt yttrande av *Svenska byggnadsindustriförbundet* och *Svenska byggnadsentreprenörföreningen*, vilka anför, att resultatet av nämndens hittillsvarande arbete icke motsvarar de förväntningar byggnadsindustrins företagare hyst. I yttrandet uttalas, att nämnden bör bestå av ett icke alltför stort kansli med huvuduppgift att fördela forskningsmedlen och följa forskningsarbetet samt att låta granska och publicera resultaten.

Bostadsstyrelsen framhåller, att det är uppenbart, att nämnden måste förses med ökade medel. Nämnden synes sålunda inte ha tillräckliga resurser för mycket angelägna uppgifter, exempelvis för småhusens rationalisering eller för åtgärder som syftar till att minska bränslekostnaderna i bostadshusen. Även *Svenska riksbyggen* finner, att ökade resurser för byggnadsforskningen erfordras och framhåller därjämte, att frågor om stadsplaneringen bör upptagas på nämndens forskningsprogram. Byggnadskostnaderna är i hög grad beroende av stadsplanernas utformning, och en av förutsättningarna för lägre byggnadskostnader är rationellt utformade stadsplaner. Företaget framhåller dock som sin mening, att nämnden har saknat en fast linje i sitt arbete och ej med tillräcklig auktoritet kunnat ta ledningen av forskningsarbetet och inrikta detta på väsentliga områden. Dessa brister bör repareras, innan nämndens resurser ökas. Företaget anser det kunna diskuteras, om icke den byggnadsforskning som bedrivs vid vetenskapliga institutioner borde finansieras på samma sätt som andra grenar av den vetenskapliga forskningen vid högskolorna. *SABO* framhåller betydelsen av en vidgad och snabbare upplysning om de vunna forskningsresultaten.

LO och *byggnadsfackförbunden* anför, att tiden synes mogen för en utvidgning av forskningsverksamheten med större inriktning på ren produktionsforskning. Det bör då, enligt *LO*:s mening, undersökas, om en utvidgad verksamhet lämpligen bör finansieras med medel, som inflyter i form av byggnadsforskningsavgifter, eller på annat sätt. En utväg skulle vara att pålägga exempelvis produktionen av cement en särskild avgift att användas för byggnadsforskning.

Nämndens förslag att till de avgiftsbelagda verksamhetsområdena även hänföra schaktnings- och grundläggningsarbete har i huvudsak tillstyrkts av remissorganen.

Riksförsäkringsanstalten upplyser, att ifrågavarande undergrupp i anstaltens premietariff för arbetsgivare med i regel minst fem arbetstagare omfattar följande specialgrupper, nämligen 1) grävningsarbete, 2) jordschaktning, planeringsarbete, 3) grundläggning med schaktning, pålning, gjutning och stenarbete samt 4) byggnadskontroll, avvägning och stakning. Den föreslagna utvidgningen av tillämpningsområdet för förordningen angående byggnadsforskningsavgift skulle icke medföra några debiteringstekniska svårigheter för anstalten. I viss utsträckning förekommer det dock, att företag av angivna slag utför schaktning och grundläggning i samband med byggnadsarbeten, vilka ej är underkastade avgiftsplikt, nämligen arbeten under de i tariffen upptagna grupperna »D. Väg-, gatu-, bro- och tunnelbyggnad», »E. Vattenbyggnad m. m.» och »G. Andra byggnads- och anläggningsarbeten». Om därför avgiftsplikten för schaktning och grundläggning anses böra begränsas till sådan schaktning och grundläggning, som sker i anslutning till i övrigt avgiftsbelagt byggnadsarbete, bör den begränsningsregel som avser kombinerad byggnads- och anläggningsverksamhet utökas att gälla även schaktnings- och grundläggningsarbeten.

Ämbetsverket anför vidare, att undergruppen »A. Schaktning och grundläggning» f. n. också omfattar vissa arbetsgivare, vilkas verksamhet icke har något samband med byggnads- eller anläggningsverksamhet. Som exempel på dylik verksamhet nämnes dikesgrävning, brunnsgrävning och brunnsbörning, sprängning av sten på åkrar m. m. samt malmetning. *Riksförsäkringsanstalten* är emellertid beredd att hänföra dessa arbetsgivare till annan näringsgren än »Byggnads- och anläggningsverksamhet».

Byggnadsstyrelsen föreslår, att avgiftsplikten i fråga om schaktnings- och grundläggningsarbete begränsas till arbeten vid byggnadsföretag, som eljest är belagda med avgift, medan *Svenska byggnadsindustriförbundet* och *Svenska byggnadsentreprenörföreningen* anser, att avgift bör uttagas endast i den mån arbetet utföres i och för husbyggnad. *Svenska riksbyggen* anför, att inbetalningskontrollen kan bereda svårigheter, då det avgiftsbelagda arbetet ofta endast utgör en ringa del av specialfirmornas sammanlagda arbete, och anser fördenskull att förslaget bör omprövas. *Byggnadsfackförbunden* anser, att hela frågan om avgiftsberäkningen bör anstå i avvaktan på att enighet nås om forskningens framtida inriktning, medan *LO* inte vill motätta sig föreslagna ändringar som en rent temporär åtgärd.

I anledning av förslaget att avgiftsplikten skall grundas på 2 000 arbetstimmar om året anför *riksförsäkringsanstalten*, att nämndens förslag icke föranleder erinran, såvitt angår arbetsgivare, vilka debiteras yrkesskadeförsäkringsavgifter m. m. direkt av anstalten eller av socialförsäkringsbolagen. När det gäller övriga arbetsgivare, d. v. s. huvuddelen av de s. k. mindre arbetsgivare, vilka har försäkring i anstalten, erhåller anstalten däremot endast uppgift om antalet dagsverken. Beträffande sådana arbetsgivare måste byggnadsforskningsavgiften därför alltjämt

grundas på sistnämnda uppgift. Därvid bör 2 000 arbetstimmar enligt anstaltens mening motsvaras av 250 dagsverken.

Byggnadsstyrelsen anser, att 2 100 timmar f. n. bättre motsvarar verkliga förhållandena än de av nämnden föreslagna 2 000 timmarna. *Svenska riksbyggen* finner det mindre välbetänkt att ändra ifrågavarande avgiftsunderlag till 2 000 arbetstimmar, när det gäller byggnadsforskningsavgiften, men bibehålla 300 dagsverken som underlag för debitering av yrkesskadeförsäkringsavgift. *Byggnadsfackförbunden* vill, såsom framgår av vad förut sagts, skjuta på frågans avgörande. I övrigt har förslaget tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissorganen.

Statskontoret anser sig böra, utöver de av nämnden föreslagna ändringarna beträffande avgiftsplikten, ifrågasätta en höjning av byggnadsforskningsavgiften. Ämbetsverket förordar en höjning med 10 % eller till 22 kronor. Även *bostadsstyrelsen* uttalar sig för att ökade resurser ställes till nämndens förfogande antingen i form av höjda forskningsavgifter eller på annat sätt. *Bostadsstyrelsen* framhåller dock samtidigt, att en fast byggnadsforskningsavgift per årsarbetare har vissa olägenheter, dels genom att penningvärdets försämring minskar beloppets reella värde och dels genom att den ökade rationaliseringen inom byggnadsfacket, till vilken byggnadsforskningen säkert bidragit, resulterar i en reduktion av antalet dagsverken och därmed en successiv minskning av forskningsmedlen, räknade på byggnadsvolymen.

Anslagsfrågor

Föreliggande framställningar

Statens tillskott till byggnadsforskningsnämndens verksamhet uppgick för det första verksamhetsåret till 275 000 kronor under anslagsrubriken *Byggnadsforskning* samt 120 100 kronor till avlöningar och omkostnader för nämndens kansli, alltså tillhoppa 395 100 kronor.

Fr. o. m. budgetåret 1955/56 överfördes 10 000 kronor från byggnadsforskningsanslaget till nämndens avlöningsanslag. Vidare har avlönings- och omkostnadsanslagen i viss mån räknats upp med hänsyn till lönehöjningar och andra utgiftsstegringar. I innevarande års statsverksproposition (V ht 1958 p. 95 och 96) har anslagen sålunda upptagits med resp. 120 200 och 37 000 kronor eller tillhoppa 157 200 kronor. Anslaget till byggnadsforskning är i riksstaten för innevarande budgetår upptaget med 265 000 kronor.

I. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1958/59 har *nämnden för byggnadsforskning* (skr. 4/9 1957) erinrat, att nämnden för innevarande budgetår — under åberopande av att inkomsterna av byggnadsforskningsavgifterna blivit väsentligt mindre än beräknat samt uppgiftens speciella art — hemställde om särskilda medel för dels fortsatt utredningsarbete inom skol-

husbyggnad och dels viss försöksverksamhet med provklassrum. Nämndens framställning vann dock icke bifall (jfr V ht 1957 s. 265). Under hösten 1956 och våren 1957 har den inom nämnden verksamma skolhusgruppen med biträde av expertis från byggnadsstyrelsen och skolöverstyrelsen utarbetat ett förslag till långtidsprogram för fortsatt skolbyggnadsforskning. Enligt förslaget bör sådan forskning bedrivas som lagarbete mellan arkitekt, pedagog, skolpsykolog, kommunal förtroendemän samt projektörer för statiska, värme-, vatten- och sanitetstekniska samt elektrotekniska konstruktioner. Forskningen bör omfatta översikt av avslutade och pågående arbeten inom skolhusforskningen i Sverige och utomlands, studier av de enskilda skollokalerna, skolanläggningars utformning och utförande, skollokalers upplåtande för annat än skoländamål, skoltomtens läge, storlek, topografi och planform samt kritisk översyn av granskningsförfaranden, lagar och förordningar. Forskningsprogrammet är avsett att genomföras under budgetåren 1958/59—1961/62, varvid kostnaden per budgetår beräknas till resp. 255 000, 255 000, 265 000 och 275 000 kronor.

Nämnden anför, att sedan forskningsprogrammet godkänts av nämnden yttranden över detsamma inhämtats från överstyrelsen för yrkesutbildning, Svenska landstingsförbundet, Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund, vilka samtliga vitsordat angelägenheten av ifrågasvarande forskning samt uttalat att programmet bör genomföras. Nämnden framhåller, att stat och kommun planerat mycket stora investeringar på skolbyggnadsområdet inom de närmaste åren samt hänvisar i detta sammanhang till vad 1955 års långtidsutredning anfört härom. Då önskemålet om en minskning av produktionskostnaderna medför krav på en snabb lösning av en mängd skolbyggnadsproblem, anser nämnden det ytterst angeläget, att det planerade forskningsprogrammet kan genomföras inom avsedd tid. Under åberopande härav hemställer nämnden, att anslaget till byggnadsforskning för nästa budgetår höjes med 255 000 kronor till 520 000 kronor.

II. *Nämnden för byggnadsforskning* har vidare i utlåtande över två betänkanden av bränsleutredningen 1951 (SOU 1956: 46 och 58) hemställt om tilläggsanslag (under tionde huvudtiteln) av 600 000 kronor årligen under en tioårsperiod för genomförande av undersökningar i bränslesparande syfte. I en skiss till forskningsprogram har nämnden upptagit undersökningar av problem rörande värmeproduktion, värmedistribution, värmeisolering, ventilation och varmvatten samt debitering av värme och varmvatten.

III. *Bostadsstyrelsen* har i en med skrivelse den 2 oktober 1957 överlämnad promemoria framhållit behovet av åtgärder, som medför minskad bränslekonsumtion i småhus. För att stimulera härtill föreslår styrelsen dels viss komplettering av bestämmelserna om s. k. lånetak — till vilken fråga jag torde få återkomma i annat sammanhang — dels en brett lagd upplys-

ningsverksamhet, vilken skulle ta sikte på att främja en bättre värmeisolering i såväl nya hus som det befintliga bostadsbeståndet. För upplysningskampanjen krävs enligt styrelsens mening att särskilda statsmedel anvisas med förslagsvis 200 000 kronor.

Yttranden

Över byggnadsforskningsnämndens under I. i det föregående behandlade framställning har yttranden avgivits av statskontoret, byggnadsstyrelsen och skolöverstyrelsen.

De båda sistnämnda myndigheterna framhåller, att de medverkat vid upprättande av det långtidsprogram för skolforskning som forskningsnämnden åberopar och tillstyrker den begärda medelsanvisningen.

Byggnadsstyrelsen understryker vikten av att erforderliga medel ställas till förfogande för ändamålet, då forskning och utvecklingsarbete inom förevarande område, med hänsyn till det samlade investeringsprogram som inom de närmaste åren måste förverkligas och till de därmed förbundna kostnaderna, måste anses synnerligen påkallat, icke minst från statsverkets synpunkt.

Skolöverstyrelsen erinrar, att överstyrelsen i petita för budgetåret 1958/59 hemställt att, om forskningsnämndens framställning ej vunno bifall, under sagda budgetår få disponera 200 000 kronor av anslaget till bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet för skolbyggnadsforskning i samarbete med nämnden. Tillika hade överstyrelsen förklarat sig ha för avsikt att, med överlämnande av sina petita i denna del, hemställa hos kommunförbunden, att dessa ville i framställning till Kungl. Maj:t ge till känna, i vilken utsträckning de vore villiga att bidra till ifrågasvarande kostnader. Överstyrelsen hade förutsatt, dels att byggnadsforskningsnämnden skulle anslå omkring 50 000 kronor till ändamålet, dels ock att det av överstyrelsen äskade beloppet skulle reduceras med belopp, som kunde komma att ställas till förfogande av kommunförbunden.

Svenska stadsförbundet och *Svenska landskommunernas förbund* har i anledning av skolöverstyrelsens nyssnämnda hemställan meddelat, att medverkan från deras sida i finansieringen av skolbyggnadsforskning icke kan påräknas.

Statskontoret erinrar, att föredragande departementschefen vid behandling av nämndens motsvarande yrkande för budgetåret 1957/58 anför, att särskilda medel vid sidan av anslaget till byggnadsforskning av principiella skäl inte borde anvisas för skolbyggnadsforskning. Då till stöd för nämndens förnyade hemställan inte anförts några skäl som enligt statskontorets mening motiverar ett ändrat ståndpunktstagande, har ämbetsverket inte ansett sig kunna förorda ett tillmötesgående av nämndens framställning. Statskontoret uttalar, att det bör ankomma på byggnadsforsk-

ningsnämnden att vid fördelningen av influtna byggnadsforskningsavgifter skapa tillräckligt utrymme för skolhusforskning, i den mån inte anslaget för byggnadsforskning förslår härtill.

Över bostadsstyrelsens under III. i det föregående omnämnda memoria har yttranden avgivits av statskontoret och statens nämnd för byggnadsforskning.

Statskontoret finner det visserligen vara av synnerlig vikt att värmeisoleringsfrågorna uppmärksammas men anser inte, att statsmakterna bör engagera sig för sådana åtgärder på området som medför ökat behov av statsmedel.

Nämnden för byggnadsforskning tillstyrker däremot styrelsens förslag om medelsanvisning för upplysningsverksamhet med sikte på minskning av bränsleförbrukningen och förklarar sig beredd att medverka i sådan verksamhet.

Förslag av 1947 års byggnadsmaterialutredning

Mot bakgrunden av det bostadspolitiska program, som statsmakterna uppställde vid 1946 och 1947 års riksdagar, framstod det som angeläget att klarlägga frågan om utnyttjandet av den bostadspolitiskt betingade förbättringen av byggnadsämnesindustriernas avsättningsförhållanden. För att utreda frågan härom och klargöra förutsättningarna för en sänkning av byggnadskostnaderna med särskild hänsyn till prissättningen på byggnadsmaterial tillsattes en särskild utredning, 1947 års byggnadsmaterialutredning.

Byggnadsmaterialutredningen har år 1951 och år 1955 överlämnat två expertutredningar rörande produktions-, distributions- och prissättningsförhållanden inom några avgränsade produktionsområden. I april 1957 överlämnade utredningen ett betänkande om stommateriäl från jord- och stenindustrien (SOU 1957: 12). Detta betänkande har remissbehandlats. Med avlämnande av sistnämnda betänkande jämte vissa manuskript har utredningen — i enlighet med direktiv som lämnades våren 1954 av dåvarande chefen för socialdepartementet — avslutat sitt arbete.

I det nu föreliggande betänkandet lämnas en redogörelse för vissa på utredningens uppdrag utförda expertundersökningar rörande produktions- och marknadsförhållandena inom de jord- och stenindustrier, som framställer stommateriäl för husbyggnadsändamål (tegel, cement, stenmaterial, betongvaror och lättbetong). Härvid behandlas den tekniska utvecklingen på ifrågavarande områden, förekommande former av konkurrensbegränsning, lönsamheten och företagens prispolitik. På grund av nyssnämnda begränsning av utredningsuppdraget har utredningen inte framlagt några konkreta förslag. Det torde därför saknas anledning att här lämna något utförligare referat av betänkandets innehåll.

Vid betänkandets avlämnande har byggnadsmaterialutredningen framhållit, att de undersökningar av olika byggnadsmaterialbranscher, som utförts i utredningens regi och på dess initiativ, har fyllt en betydelsefull uppgift genom att stimulera parterna inom en bransch att åstadkomma förbättringar. Utredningen understryker, att det sällan ligger så till, att större kostnadsbesparingar kan vinnas enbart genom stora, enkla reformer. Förhållandena är i allmänhet alltför komplicerade för att en bransch-rationalisering skulle kunna bli en engångsföreteelse såsom resultat av i detta syfte vidtagna särskilda åtgärder. Vad som erfordras är permanenta, målmedvetna rationaliseringssträvanden. Sådana pågår också ständigt inom de olika branscherna, men de kan otvivelaktigt stimuleras genom en öppen insyn och en därav föranledd diskussion av förutsättningarna för fortsatt rationalisering. Utredningen hyser den meningen, att de gjorda undersökningarna har verkat orienterande och stimulerande för dem som i det löpande arbetet inom de olika branscherna har att brottas med de konkreta problemen.

Utredningen anser dock, att en tillfälligt arbetande kommitté knappast är ett ändamålsenligt instrument för de insatser som här behöver göras. Det synes i stället angeläget, anför utredningen, med någon form av kontinuerligt översiktsarbete i samverkan mellan permanenta organ, såväl branschernas egna som offentliga. Bland offentliga organ, som kan komma i åtanke, nämner utredningen statens nämnd för byggnadsforskning, pris- och kartellnämnden, bostadsstyrelsen och byggnadsstyrelsen.

Yttranden över byggnadsmaterialutredningens betänkande har avgivits av bostadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, kommerskollegium, statens pris- och kartellnämnd, statens nämnd för byggnadsforskning, Svenska byggnadsarbetareförbundet, Sveriges industriförbund, Svenska byggnadsentreprenörföreningen, Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund (HSB), Svenska riksbyggen, Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (SABO) och Kooperativa förbundet (KF). I det följande torde få återges de synpunkter, som remissorganen framfört i anledning av byggnadsmaterialutredningens uttalande om ett kontinuerligt översiktsarbete inom området för de olika byggnadsmaterialbranscherna.

Bostadsstyrelsen ansluter sig helt till tanken på ett fortsatt översiktsarbete och anför, att föremålet och formerna för den av utredningen förordade samverkan bör närmare utredas. Jämte rationaliseringsproblemen bör vissa andra spørsmål undersökas. Med hänsyn till kravet på långsiktig planering av byggnadsverksamheten i landet bör man sålunda med vissa mellanrum undersöka förutsättningarna för de närmaste årens materialproduktion och distributionen till olika delar av landet. Styrelsen påpekar vidare, att prisrelationerna mellan olika material, bl. a. på grund av transportkostnaderna, varierar mellan olika områden, samtidigt som byggnads-

arbetarkårens sammansättning skiftar lokalt. Det borde därför vara ett för materialfabrikanter, byggnadsföretagare och statliga myndigheter gemensamt intresse att för olika områden undersöka vilka material som med hänsyn till materialpriserna och sammansättningen av den lokalt tillgängliga arbetskraften skulle ge de lägsta byggnadskostnaderna och den bästa sysselsättningen.

Styrelsen anför även, att ökad prismedvetenhet bland materialkonsumenterna skulle påskynda materialindustriernas rationaliseringsverksamhet. Det är därför angeläget med ingående undersökningar av vilka krav som bör ställas på ett materials kvalitet och hur denna skall mätas. Bostadsstyrelsen framhåller i detta sammanhang såsom önskvärt att verksamheten vid statens provningsanstalt omläggas så, att anstalten får större möjligheter att publicera provningsresultaten. Enligt nuvarande praxis bekostas provningarna i allmänhet av fabrikanterna, som själva avgör vilka resultat som skall offentliggöras.

Statens nämnd för byggnadsforskning betonar liksom bostadsstyrelsen betydelsen av att sambandet mellan kvalitet och priser undersökes. I anslutning till sådant arbete bör upplysningsverksamhet bedrivas med syfte att stimulera materialproducenterna att redovisa materialens egenskaper enligt bestämda normer och klargöra innebörden av normerna för projektörer och husbyggare. Nämnden understryker även vikten av forskningsarbete för att förbättra egenskaperna hos material och byggnadsdelar.

Nämnden anser också, att en översiktlig redovisning och diskussion av den typ utredningen redovisat är av stort värde. De ökade kunskaper om branschstrukturen och de möjligheter till jämförelser mellan olika företag och branscher som sådana översikter ger stimulerar otvivelaktigt företagen att effektivisera produktionen. Då undersökningar av denna art emellertid ställer sig förhållandevis kostsamma och relativt kraftigt inkräktar på den begränsade staben av kvalificerade utredningsmän, är nämnden inte beredd att f. n. rekommendera några speciella åtgärder för att främja sådana utredningar.

Byggnadsstyrelsen och kommerskollegium anser inte, att några särskilda åtgärder från det allmännas sida är påkallade för det ändamål byggnads-materialutredningen vill främja. Byggnadsstyrelsen erinrar om det arbete som redan utförs inom olika statliga institutioner och pekar vidare på materialindustriernas positiva inställning, medan kommerskollegium särskilt understryker den roll statens nämnd för byggnadsforskning spelar som en samordnande instans i utvecklingsarbetet för att förbättra och förbilliga byggnadsmaterialen.

HSB ställer sig tvekande till ett offentligt översiktsarbete men anser, att behovet av ett intensifierat utvecklingsarbete bör undersökas av nämnden för byggnadsforskning. Många av de tänkta arbetsuppgifterna torde sålunda ligga inom nämndens arbetsområde.

KF anser, att befintliga statliga anordningar för övervakning av materialindustriernas prissättningsförhållanden är tillfyllest men uttalar sig för ett kraftigt stöd åt byggnadsforskningen, särskilt arbetet på kvalitetsnormering avseende såväl stommateriel som byggnads-, inrednings- och installationsmaterial i vidsträcktaste omfattning. I yttrandet förutsättes att ett genomfört varudeklarationssystem skall stå under kontroll av statlig myndighet, varvid statens provningsanstalt närmast anses komma i åtanke.

Statens pris- och kartellnämnd inskränker sig till att framhålla, att utredningens redogörelse kommer att bli till stor nytta i nämndens övervakningsarbete beträffande priser och konkurrensförhållanden inom berörda industrier.

Sveriges industriförbund och *Svenska byggnadsentreprenörföreningen* ställer sig avvisande till tanken på ett kontinuerligt översiktsarbete i offentlig regi. Båda framhåller, att producenternas egna intressen utgör en tillräcklig garanti för att vidmakthålla en målmedveten rationaliseringssträvan. Industriförbundet anför, att ett offentligt översiktsarbete inte skulle ha reella förutsättningar att verka befordrande på utvecklingen utan snarast hämma denna. Byggnadsentreprenörföreningen uttalar, att ett särskilt organ för översiktsarbete torde kunna åstadkommas genom frivillig samverkan mellan de berörda parterna själva, därest behov av ett sådant organ framdeles skulle uppkomma.

Svenska byggnadsarbetareförbundet och *Svenska riksbyggen* ställer sig i ett gemensamt yttrande kritiska till de av byggnadsmaterialutredningen utförda undersökningarna och framhåller, att de omständigheter som år 1947 motiverade tillsättandet av utredningen fortfarande synes vara minst lika aktuella. Bostadsbyggandet är sålunda i stadigt växande och önskvärdenheten av sänkta byggnadskostnader framstår klarare än någonsin. Materialprisernas utveckling efter 1947 har inte heller alltid varit sådan att den tett sig naturlig med hänsyn till kostnadsutvecklingen i stort. Endast i undantagsfall har en ökad konkurrens inom ifrågavarande branscher förmärkts. Genom ytterligare utbyggnad och integrering i storföretag synes i vissa fall de monopolistiska tendenserna ha förstärkts.

De två remissorganen anser, att nya sakkunniga bör tillsättas för att slutföra utredningen om byggnadsmaterialmarknaden. Därvid bör åtgärder övervägas för att åstadkomma offentligt inflytande på de materialproducerande industriernas verksamhet.

Departementschefen

Det forskningsarbete, som finansieras med medel från fonden för byggnadsforskning samt från det under femte huvudtiteln upptagna reservationsanslaget till byggnadsforskning, bedrivs huvudsakligen i tre former. Forsknings- och utredningsarbete utföres sålunda av statens nämnd för

byggnadsforskning själv inom utskott och arbetsgrupper. Vidare lämnar nämnden forskningsuppdrag till institutioner, företag och enskilda, och slutligen utdelar nämnden efter ansökan särskilda anslag till fristående forskare. I fråga om forskningsuppgifternas fördelning på forskning i egen regi och uppdrag till institutioner m. fl. har den huvudprincipen följts, att arbetet skall utföras i den ordning som för varje särskilt fall är mest fördelaktig.

I några remissyttranden över byggnadsforskningsnämndens framställning angående ändrade grunder för uttagande av byggnadsforskningsavgift har viss kritik riktats mot de principer, efter vilka forskningsmedlen har fördelats mellan olika forskningsområden och olika former för forskningens bedrivande. De meningar som sålunda kommit till uttryck är delvis motstridiga. Viss kritik har vidare riktats mot nämndens organisation.

I detta sammanhang må erinras om att statens byggnadsbesparingsutredning i sitt andra betänkande (SOU 1957: 47) har uttalat sig för en omprövning av såväl riktlinjerna för nämndens fortsatta verksamhet som dess organisation. Vidare må nämnas att byggnadsläneutredningen i betänkande om förenklad bostadslångivning (SOU 1957: 44) föreslagit, att vissa uppgifter, som nu ankommer på bostadsstyrelsen, skall överflyttas på nämnden för byggnadsforskning.

Jag vill erinra om att nämnden för byggnadsforskning avsiktligt har givits så gott som fria händer, när det har gällt att utvälja forskningsobjekt och bestämma formerna för forsknings- och utredningsarbetet. I proposition angående nämndens inrättande (1953: 163) anförde sålunda föredragande departementschefen, att det borde överlåtas åt nämnden att själv bedöma i vilken form och på vilka arbetsområden dess insats från tid till annan skulle göras. Verksamheten borde inte bindas av detaljerade direktiv. Vid behov skulle Kungl. Maj:t dock kunna ge anvisningar rörande verksamhetens inriktning. Det förutsattes, att nämnden skulle till chefen för socialdepartementet halvårsvis i förväg avgiva preliminära planer för verksamheten. Anvisningar skulle kunna utfärdas, om granskningen av dessa planer gäve anledning därtill. Sammansatta stats- och tredje lagutskottet anslöt sig i sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 13) till departementschefsuttalandet samt förklarade sig förutsätta, att Kungl. Maj:t endast i undantagsfall skulle finna nödvändigt att ge nämnden anvisningar om verksamheten.

Det torde i princip inte finnas skäl att frånga den år 1953 redovisade uppfattningen i denna fråga. Byggnadsforskningsnämndens verksamhet måste omspanna en mångfald olika forskningsgrenar. Hur de tillgängliga resurserna skall fördelas mellan grundforskning och tillämpad forskning eller i övrigt mellan olika forskningsområden bör liksom hittills få avgöras av nämnden själv. I samband härmed bör nämnas att ett principprogram för nämndens verksamhet under de närmaste åren fastställdes av nämnden i maj 1956.

Vad de olika arbetsformerna angår får dessa självfallet främst bestämmas med hänsyn till vad som kan antagas bäst befrämja de forskningsmål nämnden uppställer. Detta spörsmål har samband med frågan om byggnadsforskningsnämndens organisation. För min del anser jag det kunna ifrågasättas, om nämndens nuvarande organisation är i allo ägnad att erbjuda de gynnsammaste betingelserna för forskningsresursernas rationella utnyttjande. Med hänsyn därtill avser jag att senare denna dag hemställa om bemyndigande att föranstalta om en utredning angående byggnadsforskningsnämndens organisation och arbetsformer.

Vad jag nu sagt bör emellertid, i betraktande av de ifrågavarande forskningsuppgifternas omfattning och vikt, inte få hindra att åtgärder redan nu vidtages för att tillförsäkra byggnadsforskningen ett bättre finansiellt underlag.

Byggnadsforskningsnämnden har föreslagit vissa ändringar av grunderna för uttagande av byggnadsforskningsavgift. Dessa ändringar innebär, att näringsgrenen schaktning och grundläggning belägges med avgift, samt att avgiftsplikten, som nu grundas på varje fullt antal av 300 dagsverken som arbetstagare under året utfört i avgiftsbelagd verksamhet, skall knytas till varje fullt antal av 2 000 arbetstimmar, som sålunda fullgjorts. Jag anser mig i stort sett kunna tillstyrka nämndens förslag. Det förhållandet att yrkesskadeförsäkringsavgiften beräknas med utgångspunkt från 300 dagsverken bör inte hindra att byggnadsforskningsavgiften grundas på en annan årlig arbetsmängd, eftersom de två avgifterna är av principiellt olika karaktär. Med anledning av vad som framhållits av riksförsäkringsanstalten m. fl. bör emellertid viss jämkning vidtagas i nämndens förslag. Avgiftsplikten för schaktning och grundläggning bör sålunda begränsas till sådan schaktning och grundläggning, som sker i anslutning till i övrigt avgiftsbelagt arbete. Den begränsningsregel, som nu gäller för kombinerad byggnads- och anläggningsverksamhet, bör med andra ord utvidgas till att avse även schaktning och grundläggning.

Den årliga arbetsmängd, som skall konstituera avgiftsskyldighet, bör fastställas till 2 000 arbetstimmar. Beträffande huvuddelen av de s. k. mindre arbetsgivare, som har yrkesskadeförsäkring i riksförsäkringsanstalten, får anstalten uppgift endast om antalet dagsverken. Det torde emellertid inte bereda anstalten några svårigheter att beräkna antalet arbetstimmar med utgångspunkt från uppgiften om utförda dagsverken. Därvid bör 2 000 arbetstimmar anses motsvara 250 dagsverken.

Yrkandena om ökade statsanslag för forskning rörande skolbyggnadsfrågor och uppvärmningsproblem visar, att forskningens finansiella resurser är otillräckliga. Jag anser det därför angeläget, att dessa resurser kan ökas utöver vad som följer av nyss föreslagna ändringar beträffande skyldigheten att erlägga byggnadsforskningsavgift. Detta framstår som desto mer motiverat

som en förstärkning av byggnadsforskningens finansiella underlag torde höra till de insatser, vilka kan väntas bli lönsamma inom en relativt kort tidrymd. Byggnadsforskningen är nämligen i betydande omfattning av sådan natur, att de resultat den avsätter blir av direkt samhällsekonomiskt värde genom att forskningsrönen leder till en sänkning av byggnadskostnaderna. Forskning rörande värmeproblem m. m. kan dessutom få betydelse från försörjningssynpunkt.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att jag anser både skolbyggnadsforskning och undersökningar rörande värmeproblem vara av sådan vikt, att erforderliga resurser för planernas genomförande bör säkerställas. Även upplysningsverksamhet i bränslebesparande syfte är givetvis angelägen. Bostadsstyrelsens förslag om särskild medelsanvisning för dylik verksamhet är jag emellertid ej beredd att förorda. Det bör i stället ankomma på nämnden för byggnadsforskning att i den utsträckning nämnden finner lämpligt anslå medel härför.

Den av mig nu förordade ändringen av grunderna för byggnadsforskningsavgiftens beräkning medför endast, att inkomsterna av avgiften i stort sett bringas upp till den från början avsedda nivån. Med hänsyn till de ursprungligen bestämda principerna för byggnadsforskningens finansiering bör dessa ändringar därför inte i och för sig medföra någon uppräknig av det statliga anslaget till byggnadsforskning. När avgiften infördes, beräknades det nämligen, att statens bidrag i form av anslag gott och väl motsvarade den utgift staten skulle få vidkännas, om staten i stället skulle lämna sitt tillskott i form av byggnadsforskningsavgift från statliga företag. Den ytterligare förstärkning av forskningsresurserna, som nu framstår såsom nödvändig, bör åstadkommas genom att ändringen i beräkningsgrunderna kompletteras med en höjning av byggnadsforskningsavgiften. I samband med en sådan höjning bör anslaget till byggnadsforskning räknas upp.

Avgiften bör höjas till minst 25 kronor per årsarbetare mot f. n. 20 kronor. Omfattningen av de föreliggande forskningsuppgifterna kunde kanske i och för sig motivera en större höjning. I brist på säkrare utgångspunkter för en bedömning av medelsbehovet på längre sikt anser jag emellertid, att en höjning med fem kronor nu bör räcka. Frågan om avgiftens storlek bör dock prövas ytterligare av den utredning jag talat om i det föregående. De förut av mig förordade ändringarna i avgiftsskyldigheten kan beräknas öka inkomsterna av byggnadsforskningsavgifter med ca 400 000 kronor om året. Nyss angivna höjning av avgiften till 25 kronor medför därutöver, att inkomsterna till fonden för byggnadsforskning kommer att öka med i runt tal 600 000 kronor. De årliga inkomsterna till fonden torde därför kunna uppskattas till ca 3 000 000 kronor. Ändringarna i förordningen om byggnadsforskningsavgift bör träda i kraft den 1 januari 1959.

Samtidigt bör vissa redaktionella ändringar vidtagas i förordningen. De stadganden om uppgiftsskyldighet för arbetsgivare och om sekretess rö-

rande sådana uppgifter m. m. samt de straffbestämmelser, vilka finnes intagna i förordningen, är formulerade efter mönster av motsvarande bestämmelser i 1916 års lag om försäkring för olycksfall i arbete. Motsvarande stadganden i lagen om yrkesskadeförsäkring är i viss mån annorlunda utformade. Då förordningen angående byggnadsforskningsavgift i angivna hänseenden bör i huvudsak överensstämma med lagen om yrkesskadeförsäkring, synes förordningens ifrågavarande bestämmelser böra jämkas.

Under förutsättning att byggnadsforskningsavgiften höjes på sätt som jag nyss föreslagit, bör statens tillskott till byggnadsforskningen likaledes ökas med 25 %. Detta innebär, att anslaget till byggnadsforskning bör höjas med ca 100 000 kronor för helt budgetår. För budgetåret 1958/59 bör dock endast hälften av detta belopp beräknas. Anslaget bör alltså upptagas med (265 000+50 000) 315 000 kronor.

1947 års byggnadsmaterialutredning har i sitt betänkande pekat på behovet av en permanent rationaliseringsverksamhet inom byggnadsmaterialbranscherna. Utredningen har ansett det angeläget med någon form av kontinuerligt översiktsarbete i samverkan mellan branschernas egna och offentliga organ. Vid remissbehandlingen av betänkandet har behovet av fortgående rationaliseringsarbete överlag vitsordats, medan olika uppfattningar har kommit till uttryck beträffande arbetets former och inriktning. I ett remissyttrande har, under hänvisning till bl. a. monopolbildningstendenser inom byggnadsmaterialproduktionen, föreslagits att en ny kommitté skall tillsättas för att fortsätta byggnadsmaterialutredningens arbete.

Jag är för egen del övertygad om att ett fortsatt utrednings- och forskningsarbete på detta område är mycket betydelsefullt och anser, att offentliga organ bör medverka däri. Byggnadsmaterialutredningen har anfört, att en tillfällig arbetande kommitté inte är ett för ändamålet lämpligt instrument. Jag anser detta omdöme riktigt i nuvarande läge och finner därför att ifrågavarande uppgifter bör åvila permanenta institutioner. Jag vill erinra om att förutsättningarna härför sedan 1947, då byggnadsmaterialutredningen tillsattes, har väsentligt förbättrats genom tillkomsten av nya statliga organ. Åtgärder för motverkande av skadlig konkurrensbegränsning ankommer sålunda numera på näringsfrihetsrådet och ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor, varjämte statens pris- och kartellnämnd har att utföra prisbildningsundersökningar, föra kartellregister och sprida upplysningar om pris- och konkurrensförhållanden.

Övrigt forsknings- och utredningsarbete som i detta sammanhang kan komma i fråga bör företrädesvis anförtros åt nämnden för byggnadsforskning. De erinringar häremot, som nämnden anfört under hänvisning bl. a. till knappheten på medel, torde väsentligen bortfalla genom den ökning av forskningsresurserna som följer av vad jag i det föregående har föreslagit.

Det synes emellertid inte möjligt att på nuvarande stadium precisera arten och omfattningen av de uppgifter nämnden bör åta sig i detta sammanhang. Enligt min mening bör det därför ankomma på den förut nämnda utredningen att undersöka praktiskt lämpliga former för arbetsuppgiftens genomförande.

De av bostadsstyrelsen och Kooperativa förbundet framförda förslagen till viss omläggning av statens provningsanstalts verksamhet torde få prövas inom handelsdepartementet.

Ett förslag till förordning om ändring i förordningen angående byggnadsforskningsavgift har upprättats inom socialdepartementet. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) antaga förenämnda inom socialdepartementet upprättade förslag till *förordning om ändring i förordningen den 22 maj 1953 (nr 269) angående byggnadsforskningsavgift*;

b) till *Byggnadsforskning* för budgetåret 1958/59 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 315 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Karin Wickström